

॥ तैत्तिरीय ब्राह्मणम् ॥

॥ तृतीयः प्रश्नः ॥

॥ तैत्तिरीयब्राह्मणे तृतीयाष्टके तृतीयः प्रपाठकः ॥

प्रत्युष्टं रक्षः प्रत्युष्टा अरातय इत्याह। रक्षसामपंहत्यै।
अग्नेर्वस्तेजिष्ठेन तेजसा निष्टपामीत्याह मेध्यत्वाय। सुचः
सम्मार्ष्टि। सुवमग्रे। पुमांसमेवाभ्यः सश्यति मिथुनत्वाय।
अथ जुहूम्। अथोपभृतम्। अथ ध्रुवाम्। असौ वै जुहूः॥१॥
अन्तरिक्षमुपभृत्। पृथिवी ध्रुवा। इमे वै लोकाः सुचः। वृष्टिः
सम्मार्जनानि। वृष्टिर्वा इमाल्लोकाननुपूर्वं कल्पयति। ते ततः
कृताः समेधन्ते। समेधन्तेऽस्मा इमे लोकाः प्रजयां पशुभिः।
य एवं वेद। यदि कामयेत् वर्षुकः पर्जन्यः स्यादिति।
अग्रतः सम्मृज्यात्॥२॥

वृष्टिमेव नि यच्छति। अवाचीनां ग्रा हि वृष्टिः। यदि
कामयेतावर्षुकः स्यादिति। मूलतः सम्मृज्यात्।
वृष्टिमेवोद्यच्छति। तदु वा आहुः। अग्रत एवोपरिष्ठात्सम्मृ-
ज्यात्। मूलतोऽधस्तात्। तदनुपूर्वं कल्पते। वर्षुको
भवतीति॥३॥

प्राचीमभ्याकारम्। अग्रैरन्तरतः। एवमिव ह्यन्नमद्यते।
अथो अग्राद्वा ओषधीनामूर्जं प्रजा उपजीवन्ति। ऊर्ज
एवान्नाद्यस्यावरुद्धौ। अधस्तात्प्राचीम्। दण्डमुत्तमतः।

मूलै॒न् मूलं॑ प्र॒ति॒ष्ठित्यै॑। तस्मा॑द॒रत्नौ॑ प्रा॒ञ्च्युपरि॑ष्टा॒ल्लोमा॑नि।
प्र॒त्यश्च॑धस्ता॒त्॥ ४॥

स्रु॒गध्यै॑षा। प्रा॒णो वै स्रु॒वः। जु॒हूर्दक्षि॑णो ह॒स्तः। उ॒प॒भृत्स॒व्यः।
आ॒त्मा ध्रु॒वा। अ॒न्नं स॒म्मार्ज॑नानि। मु॒खतो॑ वै प्रा॒णोऽपा॒नो
भू॒त्वा। आ॒त्मान॒मन्नं॑ प्र॒विश्य॑। बा॒ह्यत॑स्त॒नुव॑ शु॒भय॑ति।
तस्मा॑त्स्रु॒वमे॒वाग्रे॑ स॒म्मा॑र्ष्टि। मु॒खतो॑ हि प्रा॒णोऽपा॒नो
भू॒त्वा। आ॒त्मान॒मन्नमा॑वि॒शति॑। तौ प्रा॑णापा॒नौ। अव्य॑र्धुकः
प्रा॑णापा॒नाभ्यां॑ भवति। य ए॒वं वेद॑॥ ५॥

जुहूर्मुज्याद्भवतीति प्रत्यश्चधस्तान्माष्टि पञ्च च॥ [१]

दि॒वः शिल्प॑मव॒तत॑म्। पृ॒थि॒व्याः क॒कुभि॑ श्रि॒तम्।
तेन॑ व॒यं स॒हस्र॑वल्शेन। स॒पत्नं॑ नाशयामसि॒
स्वाहे॑ति स्रु॒ख्स॒म्मार्ज॑नान्य॒ग्नौ प्र॑ ह॒रति॑। आपो॒ वै
द॒र्भाः। रू॒पमे॒वैषा॑मे॒तन्महि॑मानं व्याच॑ष्टे। अ॒नुष्टु॑भ॒र्चा।
आ॒नुष्टु॑भः प्र॒जाप॑तिः। प्रा॒जाप॒त्यो वे॒दः। वे॒दस्या॑ग्रं
स्रु॒ख्स॒म्मार्ज॑नानि॥ ६॥

स्वेनै॒वैनानि॑ छन्द॑सा। स्वयां दे॒वत॑या॒ सम॑र्धयति। अथो॒
ऋ॒गवा॑व योषा॑। द॒र्भो वृषा॑। तन्मि॑थुनम्। मि॒थुनमे॒वास्य॑
तद्य॒ज्ञे क॑रोति प्र॒जन॑नाय। प्रजा॑यते प्र॒जया॑ प॒शुभि॑र्यज॑मानः।
तान्ये॒के वृ॒थैवापा॑स्यन्ति। तत्तथा॒ न का॒र्यम्। आ॒रब्ध॑स्य
य॒ज्ञिय॑स्य॒ कर्म॑णः सवि॑दोहः॥ ७॥

यद्येनानि पशवोऽभि तिष्ठेयुः। न तत्पशुभ्यः कम्।
 अद्विर्मा^१र्जयित्वोत्क्रे न्यस्येत्। यद्वै यज्ञियस्य कर्मणो-
 ऽन्यत्राऽऽहुतीभ्यः सन्तिष्ठते। उत्करो वाव तस्य प्रतिष्ठा।
 एतां हि तस्मै^२ प्रतिष्ठां देवाः समभरन्। यदद्विर्मा^३र्जयति।
 तेन शान्तम्। यदुत्क्रे न्यस्यति। प्रतिष्ठामेवैनानि
 तद्रमयति॥८॥

प्रति तिष्ठति प्रजया पशुभिर्यजमानः। अथो^४ स्तम्बस्य वा
 एतद्रूपम्। यथ्सुखस्मार्जनानि। स्तम्बशो वा ओषधयः।
 तासां जरत्कक्षे पशवो न रमन्ते। अप्रियो ह्येषां जरत्कक्षः।
 यावदप्रियो ह वै जरत्कक्षः पशूनाम्। तावदप्रियः पशूनां
 भवति। यस्यैतान्यन्यत्राग्नेर्दधति। नवदाव्यासु वा ओषधीषु
 पशवो रमन्ते॥९॥

नवदावो ह्येषां प्रियः। यावत्प्रियो ह वै नवदावः पशूनाम्।
 तावत्प्रियः पशूनां भवति। यस्यैतान्यग्नौ प्रहरन्ति।
 तस्मादेतान्यग्नावेव प्रहरेत्। यतरस्मिन्^५सम्मृज्यात्। पशूनां
 धृत्यै। यो भूतानामधिपतिः। रुद्रस्तन्तिचरो वृषा^६। पशून्स्माकं
 मा हिंसीः। एतदस्तु हुतं तव स्वाहेत्यग्निसम्मार्जनान्यग्नौ
 प्रहरति। एषा वा एतेषां योनिः। एषा प्रतिष्ठा। स्वामेवैनानि
 योनिम्। स्वां प्रतिष्ठां गमयति। प्रति तिष्ठति प्रजया
 पशुभिर्यजमानः॥१०॥

अयंज्ञो वा एषः। योऽपत्नीकः। न प्रजाः प्रजायेरन्।
 पत्यन्वास्ते। यज्ञमेवाकः। प्रजानां प्रजननाय। यत्तिष्ठन्ती
 सन्नह्यते। प्रियं ज्ञातिरुन्ध्यात्। आसीना सन्नह्यते।
 आसीना ह्येषा वीर्यं करोति॥११॥

यत्पश्चात्प्राच्यन्वासीत। अनया समदन्दधीत। देवानां
 पत्न्या समदन्दधीत। देशादक्षिणत उदीच्यन्वास्ते।
 आत्मनो गोपीथाय। आशासाना सौमनसमित्याह।
 मेध्यामेवैनां केवलीं कृत्वा। आशिषा समर्धयति। अग्रेरनु-
 व्रता भूत्वा सन्नह्ये सुकृताय कमित्याह। एतद्वै पत्न्यै
 व्रतोपनयनम्॥१२॥

तेनैवैनां व्रतमुपनयति। तस्मादाहुः। यश्चैवं वेद यश्च न।
 योऽक्रमेव युते। यमन्वास्ते। तस्यामुष्मिल्लोके भवतीति
 योऽक्रमेण। यद्योऽक्रमं। स योगः। यदास्ते। स क्षेमः॥१३॥

योगक्षेमस्य कृत्यै। युक्तं क्रियाता आशीः कामे युज्याता
 इति। आशिषः समृद्धौ। ग्रन्थिं ग्रन्थाति। आशिषं एवास्यां
 परि गृह्णाति। पुमान् वै ग्रन्थिः। स्त्री पत्नी। तन्मिथुनम्।
 मिथुनमेवास्य तद्यज्ञे करोति प्रजननाय। प्र जायते प्रजया
 पशुभिर्यजमानः॥१४॥

अथो अर्धो वा एष आत्मनः। यत्पत्नी। यज्ञस्य धृत्या
 अशिथिलं भावाय। सुप्रजसस्त्वा वयं सुपत्नीरुप

सेदि॒मेत्या॑ह। य॒ज्ञमे॒व तन्मि॑थुनीकरोति। ऊ॒नेऽति॑रिक्तं
धीयाता॒ इति॑ प्रजा॑त्यै। म॒हीनां॑ पयो॒ऽस्योष॑धीना॒ऽ
रस॒ इत्या॑ह। रू॒पमे॒वास्यै॒तन्महि॑मानं॒ व्याच॑ष्टे। तस्य॒
तेऽक्षी॑यमाणस्य॒ निर्व॑पामि देवय॒ज्याया॒ इत्या॑ह। आ॒-
मे॒वैता॑मा शा॑स्ते॥१५॥

करोति॑ व्रतोप॒नय॑नं॒ क्षेमो॒ यज॑मानः शा॒स्ते॥

[३]

घृ॒तं च॒ वै मधु॑ च प्र॒जाप॑तिरासीत्। यतो॒ मध्वा॑सीत्।
ततः॑ प्र॒जा अ॑सृजत। तस्मा॒न्मधु॑षि प्र॒जन॑नमिवास्ति।
तस्मा॒न्मधु॑षा न प्रच॑रन्ति। या॒तया॑म॒ हि। आ॒ज्यै॒न प्रच॑रन्ति।
य॒ज्ञो वा आ॒ज्यम्। य॒ज्ञेनै॒व य॒ज्ञं प्रच॑रन्त्यया॒तयाम॑त्वाय।
प॒त्यवे॑क्षते॥१६॥

मि॒थुन॒त्वाय॒ प्रजा॑त्यै। यद्वै पत्नी॑ य॒ज्ञस्य॑ क॒रोति॑। मि॒थुनं॑
तत्। अथो॒ पत्न्या॑ ए॒वैष य॒ज्ञस्या॑न्वार॒म्भोऽन॑वच्छि॒त्यै।
अ॒मेध्यं॑ वा ए॒तत्क॑रोति। यत्प॒त्यवे॑क्षते। गा॒र्हप॒त्येऽधि॑
श्रय॑ति मेध्य॒त्वाय॑। आ॒हुव॒नीय॑म॒भ्युद्व॑वति। य॒ज्ञस्य॒ सन्त॑त्यै।
तेजो॑ऽसि॒ तेजो॑ऽनु प्रेहीत्या॑ह॥१७॥

तेजो॒ वा अ॒ग्निः। तेज॒ आ॒ज्यम्। तेज॑सैव तेजः
सम॑र्धयति। अ॒ग्निस्ते॒ तेजो॒ मा वि॒नैदि॒त्याहा॑हि॒सायै॑।
स्फ्य॑स्य॒ वर्त्म॑न्त्सादयति। य॒ज्ञस्य॒ सन्त॑त्यै। अ॒ग्नेर्जि॑ह्वाऽसि॑
सु॒भूर्दे॒वाना॑मित्या॑ह। य॒थाय॒जुरे॒वैतत्। धाम्ने॑धाम्ने॑ दे॒वेभ्यो॑
यजु॑षेयजुषे भ॒वेत्या॑ह। आ॒मे॒वैता॑मा शा॑स्ते॥१८॥

तद्वा अतः प॒वित्रा॑भ्यामे॒वोत्पु॑नाति। यज॑मानो वा आज्यम्।
प्रा॒णापा॒नौ प॒वित्रे॑। यज॑मान ए॒व प्रा॑णापा॒नौ द॑धाति।
पुन॑रा॒हारम्। ए॒वमि॑व हि प्रा॑णापा॒नौ स॒ञ्चर॑तः। शु॒क्रम॑सि
ज्योति॑रसि तेजोऽसीत्या॑ह। रू॒पमे॒वास्यै॒तन्महि॑मानं व्याच॑ष्टे।
त्रि॒र्यजु॑षा। त्रयं इ॒मे लो॒काः॥१९॥

ए॒षां लो॒काना॑मा॒स्यै। त्रिः। त्र्या॑वृद्धि य॒ज्ञः। अथो॑ मेध्य॒त्वाय॑।
अथाऽऽज्य॑वतीभ्यामपः। रू॒पमे॒वासा॑मे॒तद्वर्णं॑ दधाति। अपि
वा उ॒ताऽऽहुः॑। यथो॑ ह॒ वै योषां॑ सु॒वर्णं॑ हिर॑ण्यं पेश॒लं
बिभ्र॑ती रू॒पाण्यास्ते॑। ए॒वमे॒ता ए॒तर्ही॑ति। आपो॑ वै सर्वा
दे॒वताः॥२०॥

ए॒षा हि वि॒श्वेषां॑ दे॒वानां॑ त॒नूः। यदाज्यम्। तत्रो॒भयो॑र्मीमांसा॒ः सा।
जा॒मि स्यात्। यद्यजु॑षाऽऽज्यं यजु॑षाऽप॒ उ॒त्पुनी॑यात्।
छन्द॑साऽप॒ उ॒त्पुना॑त्यजा॒मित्वा॑य। अथो॑ मिथुन॒त्वाय॑।
सावि॑त्रियर्चा। स॒वितृ॑प्रसूतं मे कर्मा॑स॒दिति॑। स॒वितृ॑प्रसूतमे॒वास्य॑
कर्म॑ भवति। प॒च्छो गा॑यत्रिया त्रि॒ष्वमृ॑द्ध॒त्वाय॑। अ॒द्विरे॒वौष॑धीः
सं न॑यति। ओष॑धीभिः प॒शून्। प॒शुभि॑र्यज॑मानम्। शु॒क्रं
त्वा॑ शु॒क्रायां॑ ज्योति॑स्त्वा॒ ज्योति॑ष्य॒र्चिस्त्वा॒ऽर्चिषी॑त्या॑ह
सर्व॑त्वाय॑। पर्या॑स्या॒ अन॑न्तरायाय॥२१॥

ईक्षत् आहु शास्ते लोका देवता भवति षट् च॥

[४]

दे॒वा॒सुराः॑ संय॑त्ता आसन्। स ए॒तमिन्द्र॑ आज्य॑स्याव॒
का॒शम॑पश्यत्। तेनावै॑क्षत। ततो॑ दे॒वा अभ॑वन्। पराऽसुराः।

य एवं विद्वानाज्यमवेक्षते। भवत्यात्मना। पराऽस्य
भ्रातृव्यो भवति। ब्रह्मवादिनो वदन्ति। यदाज्येनान्यानि
हवींष्यभिघारयति॥२२॥

अथ केनाऽऽज्यमिति। सत्येनेति ब्रूयात्। चक्षुर्वै सत्यम्।
सत्येनैवेनदभि घारयति। ईश्वरो वा एषोऽन्धो भवितोः।
यश्चक्षुषाऽऽज्यमवेक्षते। निमील्यावेक्षेत। दाधारात्मश्चक्षुः।
अभ्याज्यं घारयति। आज्यं गृह्णाति॥२३॥

छन्दांसि वा आज्यम्। छन्दांस्येव प्रीणाति। चतुर्जुह्वां
गृह्णाति। चतुष्पादः पशवः। पशूनेवाव रुन्धे। अष्टावुपभृति।
अष्टाक्षरा गायत्री। गायत्रः प्राणः। प्राणमेव पशुषु दधाति।
चतुर्ध्रुवायाम्॥२४॥

चतुष्पादः पशवः। पशुष्वेवोपरिष्ठात्प्रति तिष्ठति।
यजमानदेवत्या वै जुहूः। भ्रातृव्यदेवत्योपभृत्। चतुर्जुह्वां
गृह्णन्भूयो गृह्णीयात्। अष्टावुपभृति गृह्णन्कनीयः। यजमानायैव
भ्रातृव्यमुपस्तिं करोति। गौर्वै सुचः। चतुर्जुह्वां गृह्णाति।
तस्माच्चतुष्पदी॥२५॥

अष्टावुपभृति। तस्मादष्टाशफा। चतुर्ध्रुवायाम्। तस्माच्चतुः
स्तना। गामेव तथ्संस्करोति। साऽस्मै सङ्स्कृतेषुमूर्जं
दुहे। यज्जुह्वां गृह्णाति। प्रयाजेभ्यस्तत्। यदुपभृति।
प्रयाजानूयाजेभ्यस्तत्। सर्वस्मै वा एतद्यज्ञाय गृह्यते।

यद्धुवायामाज्यम्॥२६॥

अभिघारयति गृह्णाति धुवायां चतुष्पदी प्रयाजान्याजेभ्यस्तद्वे च॥ [५]

आपो॑ देवीरग्रेपुवो॑ अग्रेगुव॑ इत्या॑ह। रूपमे॒वासा॑मे॒तन्महि॑मानं॒
व्याच॑ष्टे। अग्रं॑ इ॒मं य॒ज्ञं न॑य॒ताग्रे॑ य॒ज्ञप॑ति॒मित्या॑ह। अग्रं॑ ए॒व
य॒ज्ञं न॑यन्ति। अग्रे॑ य॒ज्ञप॑तिम्। यु॒ष्मानिन्द्रो॑ऽवृणीत वृ॒त्रतूर्ये॑
यू॒यमिन्द्र॑मवृणीध्वं वृ॒त्रतूर्य॑ इत्या॑ह। वृ॒त्रं ह॑ ह॒निष्य॑न्निन्द्र॒
आपो॑ वव्रे। आपो॑ हेन्द्र॑ वव्रिरे। सं॒ज्ञामे॒वासा॑मे॒तत्सामा॑नं॒
व्याच॑ष्टे। प्रोक्षि॑ताः स्थेत्या॑ह॥२७॥

तेनाऽऽपः॑ प्रोक्षि॑ताः। अ॒ग्निर्दे॒वेभ्यो॑ नि॒लाय॑त। कृ॒ष्णो रू॒पं
कृ॒त्वा। स वन॑स्पती॒न्प्रावि॑शत्। कृ॒ष्णोऽस्या॑खरे॒ष्ठोऽग्नये॑ त्वा
स्वाहे॑त्या॑ह। अ॒ग्नय॑ ए॒वैनं॑ जुष्टं करोति। अथो॑ अ॒ग्रेरे॒व मे॒धम॑व
रुन्धे। वेदि॑रसि ब॒र्हिषे॑ त्वा॒ स्वाहे॑त्या॑ह। प्र॒जा वै ब॒र्हिः।
पृथि॒वी वेदिः॑॥२८॥

प्र॒जा ए॒व पृथि॒व्यां प्रति॑ष्ठापयति। ब॒र्हिर्ग॑सि सु॒गम्य॑स्त्वा
स्वाहे॑त्या॑ह। प्र॒जा वै ब॒र्हिः। यज॑मानः सुचः॑। यज॑मानमे॒व
प्र॒जासु॑ प्रति॑ष्ठापयति। दि॒वे त्वा॒ऽन्तरि॑क्षाय त्वा पृथि॒व्यै त्वेति॑
ब॒र्हिरा॒साद्य॑ प्रोक्ष॑ति। ए॒भ्य ए॒वैनं॑ लो॒केभ्यः॑ प्रोक्ष॑ति। अथ॑ ततः
स॒ह सु॒चा पु॒रस्ता॑त्प्र॒त्यश्च॑ ग्र॒न्थिं प्र॒त्युक्ष॑ति। प्र॒जा वै ब॒र्हिः।
यथा॑ सू॒त्यै का॒ल आपः॑ पु॒रस्ता॑द्यन्ति॥२९॥

ता॒दृगे॒व तत्। स्व॒धा पि॒तृभ्य॑ इत्या॑ह। स्व॒धाका॒रो हि

पितॄणाम्। ऊर्ग्व बर्हिषद्भ्य इति दक्षिणायै श्रोणेरोत्तरस्यै
 निनयति सन्तत्यै। मासा वै पितरो बर्हिषदः। मासानेव
 प्रीणाति। मासा वा ओषधीर्वर्धयन्ति। मासाः पचन्ति
 समृद्धौ। अनतिस्कन्दन् ह पर्जन्यो वर्षति। यत्रैतदेवं
 क्रियते॥३०॥

ऊर्जा पृथिवीं गच्छतेत्याह। पृथिव्यामेवोर्जं दधाति। तस्मात्-
 पृथिव्या ऊर्जा भुञ्जते। ग्रन्थिं वि स्त्रसयति। प्रजनयत्येव
 तत्। ऊर्ध्वं प्राञ्चमुद्धूढं प्रत्यश्चमा यच्छति। तस्मात्प्राचीन-
 रेतो धीयते। प्रतीचीः प्रजा जायन्ते। विष्णोः स्तूपोऽसीत्याह।
 यज्ञो वै विष्णुः॥३१॥

यज्ञस्य धृत्यै। पुरस्तात्प्रस्तरं गृह्णाति। मुख्यमेवेनं करोति।
 इयन्तं गृह्णाति। प्रजापतिना यज्ञमुखेन सम्मितम्। इयन्तं
 गृह्णाति। यज्ञपुरुषा सम्मितम्। इयन्तं गृह्णाति। एतावद्वै पुरुषे
 वीर्यम्। वीर्यसम्मितम्॥३२॥

अपरिमितं गृह्णाति। अपरिमितस्यावरुद्धौ। तस्मिन्पवित्रे
 अपि सृजति। यजमानो वै प्रस्तरः। प्राणापानौ पवित्रौ।
 यजमान एव प्राणापानौ दधाति। ऊर्णाम्रदसं त्वा
 स्तृणामीत्याह। यथायजुरेवैतत्। स्वासस्थं देवेभ्य इत्याह।
 देवेभ्य एवेनंस्वासस्थं करोति॥३३॥

बर्हिः स्तृणाति। प्रजा वै बर्हिः। पृथिवी वेदिः। प्रजा एव

पृथिव्यां प्रतिष्ठापयति। अनतिदृश्जं स्तृणाति। प्रजयैवैनं
पशुभिरनतिदृश्जं करोति। धारयन्प्रस्तरं परिधीन्परि दधाति।
यजमानो वै प्रस्तरः। यजमान एव तथ्स्वयं परिधीन्परि
दधाति। गन्धर्वोऽसि विश्वावसुरित्याह॥ ३४॥

विश्वमेवायुर्यजमाने दधाति। इन्द्रस्य बाहुरसि दक्षिण
इत्याह। इन्द्रियमेव यजमाने दधाति। मित्रावरुणौ
त्वोत्तरतः परिधत्तामित्याह। प्राणापानौ मित्रावरुणौ।
प्राणापानावेवास्मिन्दधाति। सूर्यस्त्वा पुरस्तात् पात्वित्याह।
रक्षसामपहत्यै। कस्यांश्चिदभिषस्त्या इत्याह। अपरिमितादेवैनं
पाति॥ ३५॥

वीतिहोत्रं त्वा क्व इत्याह। अग्निमेव होत्रेण समर्धयति।
द्युमन्तं समिधीमहीत्याह समिद्धौ। अग्ने बृहन्तमध्वर
इत्याह वृद्धौ। विशो यत्रे स्थ इत्याह। विशां
यत्यै। उदीचीनाग्ने नि दधाति प्रतिष्ठित्यै। वसूनां
रुद्राणामादित्यानां सदसि सीदेत्याह। देवतानामेव सदनं
प्रस्तरं सादयति। जुहूरसि घृताची नाम्नेत्याह॥ ३६॥

असौ वै जुहूः। अन्तरिक्षमुपभृत्। पृथिवी ध्रुवा। तासामेतदेव
प्रियं नाम। यद्घृताचीति। यद्घृताचीत्याह। प्रियेणैवैना
नाम्ना सादयति। एता असदन्धसुकृतस्य लोक इत्याह।
सत्यं वै सुकृतस्य लोकः। सत्य एवैनाः सुकृतस्य लोके
सादयति। ता विष्णो पाहीत्याह। यज्ञो वै विष्णुः। यज्ञस्य

धृत्यै। पाहि यज्ञं पाहि यज्ञपतिं पाहि मां यज्ञनियमित्याह।
यज्ञाय यजमानायाऽऽत्मनै। तेभ्य एवाऽऽशिषमाशास्ते-
ऽनात्यै॥३७॥

स्थेत्याह पृथिवी वेदिर्यन्ति क्रियते वीणुर्वीर्यसम्मितं करोत्याह पाति नाम्नेत्याह लोके सांदयति षट् चं॥—[६]

अग्निना वै होत्रा। देवा असुरानभ्यभवन्। अग्नये
समिध्यमानायानुब्रूहीत्याह भ्रातृव्याऽभिभूत्यै। एकविंशति-
मिध्मदारूणि भवन्ति। एकविंशो वै पुरुषः। पुरुषस्याऽऽत्यै।
पञ्चदशेध्मदारूण्यभ्या दधाति। पञ्चदश वा अर्धमासस्य
रात्रयः। अर्धमासशः संवत्सर आप्यते। त्रीन्परिधीन्परि
दधाति॥३८॥

ऊर्ध्वे समिधावा दधाति। अनूयाजेभ्यः समिधमतिं शिनष्टि।
षट्थसम्पद्यन्ते। षड्वा ऋतवः। ऋतूनेव प्रीणाति। वेदेनोप
वाजयति। प्राजापत्यो वै वेदः। प्राजापत्यः प्राणः। यजमान
आहवनीयः। यजमान एव प्राणं दधाति॥३९॥

त्रिरुपं वाजयति। त्रयो वै प्राणाः। प्राणानेवास्मिन्दधाति।
वेदेनोपयत्यं स्रुवेण प्राजापत्यमाधारमा धारयति। यज्ञो
वै प्रजापतिः। यज्ञमेव प्रजापतिं मुखत आरभते। अथो
प्रजापतिः सर्वा देवताः। सर्वा एव देवताः प्रीणाति।
अग्निमग्नीत्रिस्त्रिः सं मृङ्गीत्याह। त्र्यावृद्धि यज्ञः॥४०॥

अथो रक्षसामपहत्यै। परिधीन्त्सं माँष्टि। पुनात्येवैनान्।
त्रिस्त्रिः सं माँष्टि। त्र्यावृद्धि यज्ञः। अथो मेध्यत्वाय। अथो
एते वै देवाश्वाः। देवाश्वानेव तत्सं माँष्टि। सुवर्गस्य लोकस्य

समंष्ट्यै। आसीनोऽन्यमाधारमा धारयति॥४१॥

तिष्ठन्नन्यम्। यथाऽनो वा रथं वा युज्यात्। एवमेव तदध्वर्युर्यज्ञं युनक्ति। सुवर्गस्य लोकस्याभ्यूढ्यै। वहन्त्येनं ग्राम्याः पशवः। य एवं वेद। भुवनमसि वि प्रथस्वेत्याह। यज्ञो वै भुवनम्। यज्ञ एव यजमानं प्रजया पशुभिः प्रथयति। अग्ने यष्टरिदं नम् इत्याह॥४२॥

अग्निर्वै देवानां यष्टा। य एव देवानां यष्टा। तस्मा एव नमस्करोति। जुहेह्यग्निस्त्वा ह्वयति देवयज्याया उपभृदेहि देवस्त्वा सविता ह्वयति देवयज्याया इत्याह। आग्नेयी वै जुहूः। सावित्र्युपभृत्। ताभ्यामेवैने प्रसूत आदत्ते। अग्नाविष्णू मा वामव क्रमिषमित्याह। अग्निः पुरस्तात्। विष्णुर्यज्ञः पश्चात्॥४३॥

ताभ्यामेव प्रतिप्रोच्यात्या क्रामति। विजिहाथां मा मा सन्ताप्तमित्याहाहिंसायै। लोकं मे लोककृतौ कृणुतमित्याह। आमेवैतामा शास्ते। विष्णोः स्थानमसीत्याह। यज्ञो वै विष्णुः। एतत्खलु वै देवानामपराजितमायतनम्। यद्यज्ञः। देवानामेवापराजित आयतने तिष्ठति। इत इन्द्रो अकृणोद्वीर्याणीत्याह॥४४॥

इन्द्रियमेव यजमाने दधाति। समारभ्योर्ध्वो अध्वरो दिविस्पृशमित्याह वृद्धै। आधारमाधार्यमाणमनु समारभ्य। एतस्मिन्काले देवाः सुवर्गं लोकमायन्। साक्षादेव यजमानः

सुवर्गं लोकमेति। अथो समृद्धेनैव यज्ञेन यजमानः
 सुवर्गं लोकमेति। अहुतो यज्ञो यज्ञपतेरित्याहानात्यै।
 इन्द्रावान्थस्वाहेत्याह। इन्द्रियमेव यजमाने दधाति। बृहद्वा
 इत्याह॥४५॥

सुवर्गो वै लोको बृहद्वाः। सुवर्गस्य लोकस्य समष्ट्यै।
 यजमानदेवत्या वै जुहूः। भ्रातृव्यदेवत्योपभृत्। प्राण
 आधारः। यत्संस्पर्शयत्। भ्रातृव्येऽस्य प्राणं दध्यात्।
 असंस्पर्शयन्नत्या क्रामति। यजमान एव प्राणं दधाति।
 पाहि मांऽग्ने दुश्चरितादा मा सुचरिते भजेत्याह॥४६॥

अग्निर्वाव पवित्रम्। वृजिनमनृतं दुश्चरितम्। ऋजुकर्म
 सत्यं सुचरितम्। अग्निरेवेन वृजिनादनृतादुश्चरितात्पाति।
 ऋजुकर्मे सत्ये सुचरिते भजति। तस्मादेवमा शास्ते।
 आत्मनो गोपीथाय। शिरो वा एतद्यज्ञस्य। यदाधारः।
 आत्मा ध्रुवा॥४७॥

आधारमाधार्य ध्रुवां समनक्ति। आत्मन्नेव यज्ञस्य शिरः
 प्रति दधाति। द्विः समनक्ति। द्वौ हि प्राणापानौ। तदाहुः।
 त्रिरेव समञ्ज्यात्। त्रिधातु हि शिर इति। शिरं इवेतद्यज्ञस्य।
 अथो त्रयो वै प्राणाः। प्राणानेवास्मिन्दधाति। मुखस्य
 शिरोऽसि सञ्ज्योतिषा ज्योतिरङ्गमित्याह। ज्योतिरेवास्मा
 उपरिष्ठादधाति। सुवर्गस्य लोकस्यानुख्यात्यै॥४८॥

परिदधाति प्राणं दधाति हि यज्ञो धारयति नम इत्याह पश्चाद्वार्याणीत्याहु भा इत्याह भुजेत्याह ध्रुवेवास्मिन्दधाति
 त्रीणि च॥

धिष्णि॑या वा ए॒ते न्यु॑प्यन्ते। यद्ध॒ह्मा। यद्धो॑ता। यद॑ध्व॒र्युः।
यद॑ग्रीत्। यद्यज॑मानः। तान् यद॑न्तरे॒यात्। यज॑मानस्य
प्रा॒णान्त्सङ्क॑र॒षेत्। प्र॒मायु॑कः स्यात्। पु॒रोडा॑शमप॒गृह्य
सञ्च॑रत्यध्व॒र्युः॥४९॥

यज॑मानायैव तल्लोक॑ शि॑षति। नास्य॑ प्रा॒णान्त्सङ्क॑र॒षति।
न प्र॒मायु॑को भवति। पुरस्ता॑त् प्रत्यङ्मु॒क्षीनः॑। इडा॑या इडा॒मा
द॑धाति। हस्त्या॑ होत्रे॑। प॒शवो॑ वा इडा॑। प॒शवः॑ पुरु॑षः।
प॒शुष्वे॒व प॒शून्प्रति॑ष्ठापयति। इडा॑यै वा ए॒षा प्रजा॑तिः॥५०॥
तां प्रजा॑तिं यज॑मानोऽनु प्र जा॑यते। द्विरङ्गु॒लावन॑क्ति
पर्व॑णोः। द्विपाद्यज॑मानः प्रति॑ष्ठित्यै। स॒कृदुप॑ स्तृणाति। द्विरा
द॑धाति। स॒कृदभि॑ घोरयति। च॒तुः सम्प॑द्यते। च॒त्वारि॑ वै
प॒शोः प्र॑ति॒ष्ठाना॑नि। यावा॑ने॒व प॒शुः। तमुप॑ह्वयते॥५१॥

मुख॑मिव प्रत्युप॑ह्वयेत। स॒म्मुखाने॒व प॒शूनुप॑ ह्वयते। प॒शवो॑
वा इडा॑। तस्मा॑त्साऽन्वार॒भ्यां। अध्व॑र्युणा च यज॑मानेन च।
उप॑हूतः पशु॑मान॑सानीत्या॑ह। उप॒ ह्येनौ॑ ह्वय॑ते होता॑। इडा॑यै
दे॒वता॑नामुपह॒वे। उप॑हूतः पशु॑मान्भवति। य ए॒वं वेद॑॥५२॥

यां वै हस्त्या॑मिडा॑मादधाति। वा॒चः सा भा॑ग॒धेयम्।
यामु॑पह्वयते। प्रा॒णाना॑ सा। वाचं॑ चै॒व प्रा॒णाश्चाव॑ रुन्धे।
अथ॑ वा ए॒तर्ह्युप॑हूताया॒मिडा॑याम्। पु॒रोडा॑शस्यै॒व ब॑र्हिषदो
मीमा॑सा। यज॑मानं दे॒वा अ॑ब्रुवन्। ह॒विर्नो॑ निर्व॒पेति॑।
नाहम॑भा॒गो निर्व॑प्स्यामीत्य॑ब्रवीत्॥५३॥

न मया ऽभा॒गया ऽनु॒वक्ष्य॑थेति॒ वाग॑ब्रवीत्। नाहम॑भा॒गा
पु॒रोनु॒वाक्या॑ भविष्यामीति॒ पु॒रोनु॒वाक्या॑। नाहम॑भा॒गा या॒ज्या
भविष्यामीति॒ या॒ज्या। न मया ऽभा॒गेन॒ वर्ष॑द्वरिष्य॒थेति॑
वष॑द्वारः। यद्य॑जमानभागं नि॒धाय॑ पु॒रोडा॑शं ब॒र्हिष॑दं
क॒रोति॑। ताने॒व तद्वा॒ग्निः क॒रोति॑। च॒तुर्धा॑ क॒रोति॑। च॒तस्रो॑
दि॒शः। दि॒क्ष्वे॒व प्र॒ति तिष्ठ॑ति। ब॒र्हिष॑दं क॒रोति॑॥५४॥

यज॑मानो वै पु॒रोडा॑शः। प्र॒जा ब॒र्हिः। यज॑मानमे॒व
प्र॒जासु॑ प्र॒तिष्ठा॑पयति। तस्मा॑द॒स्त्रा ऽन्याः॑ प्र॒जाः
प्र॒ति॒तिष्ठ॑न्ति। मा॒३ से॒ना॒न्याः। अथो॑ ख॒ल्वाहुः॑। दक्षि॑णा
वा ए॒ता ह॑वि॒र्यज्ञ॑स्या॒न्तर्वे॒द्यव॑ रु॒ध्यन्ते॑। यत्पु॒रोडा॑शं
ब॒र्हिष॑दं क॒रोतीति॑। च॒तुर्धा॑ क॒रोति॑। च॒त्वारो॑ ह्ये॒ते
ह॑वि॒र्यज्ञ॑स्य॒र्त्विजः॑॥५५॥

ब्र॒ह्मा हो॒ता ऽध्व॑र्युर॒ग्रीत्। तम॒भि मृ॑शेत्। इ॒दं ब्र॒ह्मणः॑। इ॒दं
हो॒तुः। इ॒दम॑ध्व॒र्योः। इ॒दम॑ग्री॒ध इति॑। यथे॒वादः॑ सौ॒म्ये ऽध्व॑रे।
आ॒देश॑मृ॒त्विग्भ्यो॑ दक्षि॑णा नी॒यन्ते॑। ता॒दृगे॒व तत्। अ॒ग्नीधे॑
प्रथ॑माया द॒धाति॑॥५६॥

अ॒ग्निमु॑खा ह्यृ॒द्धिः। अ॒ग्निमु॑खामे॒वर्द्धि॑ यज॑मान ऋ॒ध्नोति॑।
स॒कृदु॑प॒स्तीर्य॑ द्वि॒राद॑धत्। उ॒प॒स्तीर्य॑ द्वि॒रभि॑ घा॒रय॑ति।
षट्थ॑सम्प॒द्यन्ते॑। षड्वा॑ ऋ॒तवः॑। ऋ॒तूने॒व प्री॑णाति। वे॒देन॑
ब्र॒ह्मणे॑ ब्र॒ह्मभा॑गं परि॒हर॑ति। प्रा॒जाप॒त्यो वै वे॒दः। प्रा॒जाप॒त्यो
ब्र॒ह्मा॥५७॥

स॒वि॒ता य॒ज्ञस्य॑ प्र॒सू॒त्यै। अथ॑ का॒मम॑न्ये॒न। ततो॑ हो॒त्रे।
म॒ध्यं वा ए॒तद्य॒ज्ञस्य॑। यद्धो॒ता। म॒ध्य॒त ए॒व य॒ज्ञं प्री॑णाति।
अथो॒ध्व॒र्यवै॑। प्र॒ति॒ष्ठा वा ए॒षा य॒ज्ञस्य॑। यद॑ध्व॒र्युः।
तस्मा॑द्ध॒विर्य॑ज्ञस्यै॒तामे॒वाऽऽवृ॑त॒मनु॑॥ ५८॥

अ॒न्या दक्षि॑णा नीयन्ते। य॒ज्ञस्य॑ प्र॒ति॒ष्ठित्यै॑। अ॒ग्निम॑ग्नी॒थ्स॒कृ॒त्सं-
कृ॒त्सं मृ॒द्धीत्या॑ह। प॒रा॒डि॒व ह्ये॒तर॑हि य॒ज्ञः। इ॒षि॒ता दै॒व्या
हो॒ता॒र इत्या॑ह। इ॒षि॒तः हि क॑र्म क्रि॒यते॑। भ॒द्र॒वा॒च्याय॑
प्रेषि॑तो॒ मानु॑षः सू॒क्तवा॒काय॑ सू॒क्ता ब्रू॑हीत्या॑ह। आ॒-
मे॒वैता॒मा शा॑स्ते। स्व॒गा दै॒व्या हो॒तृभ्य॑ इत्या॑ह। य॒ज्ञमे॒व
तत्स्व॒गा क॑रोति। स्व॒स्ति॒र्मा॒नु॒षेभ्य॑ इत्या॑ह। आ॒मे॒वैता॒मा
शा॑स्ते। शं॒ योर्ब्रू॑हीत्या॑ह। शं॒युमे॒व बा॑र॒हस्प॑त्यं भा॒ग॒धेये॑न
सम॑र्धयति॥ ५९॥

च॒रत्य॑ध्व॒र्युः प्र॒जाति॑र्ह्यते वेदो॒ब्रवी॑द्व॒रहि॑पदं करोत्यृ॒त्विजो॑ दधाति ब्र॒ह्माऽनु॑करोति च॒त्वारि॑ च॥ [८]

अथ॑ सू॒चा॒व॒नु॒ष्टु॒ग्भ्यां वाज॑वती॒भ्यां व्यू॑हति। प्र॒ति॒ष्ठा वा
अ॒नु॒ष्टु॒क्। अन्नं॑ वा॒जः प्र॒ति॒ष्ठित्यै॑। अ॒न्नाद्य॑स्याव॒रुद्धौ॑। प्राचीं॑
जुहू॑मू॒हति। जा॒ताने॒व भ्रात॑व्यान्प्रणु॑दते। प्र॒ती॒चीमु॒प॒भृत॑म्।
ज॒नि॒ष्यमा॑णाने॒व प्र॒ति॒नु॒दते। स॒वि॒षूच॑ ए॒वापो॒ह्य स॒प॒त्नान्
यज॑मानः। अ॒स्मिँल्लो॒के प्र॒ति ति॑ष्ठति॥ ६०॥

द्वाभ्या॑म्। द्विप्र॑तिष्ठो हि। वसु॑भ्यस्त्वा रु॒द्रेभ्य॑स्त्वा-
ऽऽदि॒त्येभ्य॑स्त्वेत्या॑ह। य॒था॒य॒जुरे॒वैतत्। सु॒क्षु प्र॑स्त॒रम॑नक्ति।
इ॒मे वै लो॒काः सु॒चः। यज॑मानः प्र॒स्त॒रः। यज॑मानमे॒व
तेज॑साऽनक्ति। त्रेधा॑ऽनक्ति। त्रयं॑ इ॒मे लो॒काः॥ ६१॥

एभ्य एवैनं लोकेभ्योऽनक्ति। अभिपूर्वमनक्ति। अभिपूर्वमेव
यजमानं तेजसाऽनक्ति। अक्तः रिहाणा इत्याह। तेजो वा
आज्यम्। यजमानः प्रस्तरः। यजमानमेव तेजसाऽनक्ति।
वियन्तु वय इत्याह। वय एवैनं कृत्वा। सुवर्गं लोकं
गमयति॥६२॥

प्रजां योनिं मा निर्मृक्षमित्याह। प्रजायै गोपीथाय।
आप्यायन्तामाप ओषधय इत्याह। आप एवौषधीरा
प्याययति। मरुतां पृषतयः स्थेत्याह। मरुतो वै वृष्ट्या
ईशते। वृष्टिमेवाव रुन्धे। दिवं गच्छ ततो नो वृष्टिमेरयेत्याह।
वृष्टिर्वै द्यौः। वृष्टिमेवाव रुन्धे॥६३॥

यावद्वा अध्वर्युः प्रस्तरं प्रहरति। तावदस्यायुर्मियते।
आयुष्पा अग्नेऽस्यायुर्मे पाहीत्याह। आयुरेवाऽऽत्मन्धत्ते।
यावद्वा अध्वर्युः प्रस्तरं प्रहरति। तावदस्य चक्षुर्मियते।
चक्षुष्पा अग्नेऽसि चक्षुर्मे पाहीत्याह। चक्षुरेवाऽऽत्मन्धत्ते।
ध्रुवाऽसीत्याह प्रतिष्ठित्यै। यं परिधिं पर्यधत्था इत्याह॥६४॥

यथायजुरेवैतत्। अग्ने देव पुणिभिर्वीयमाण इत्याह। अग्रयं
एवैनं जुष्टं करोति। तन्त एतमनु जोषं भरामीत्याह।
सजातानेवास्मा अनुकान्करोति। नेदेष त्वदपचेतयाता
इत्याहानुख्यात्यै। यज्ञस्य पाथ उप समितमित्याह।
भूमानमेवोपैति। परिधीन्प्र हरति। यज्ञस्य समिष्ट्यै॥६५॥

सुचौ सं प्रस्त्रावयति। यदेव तत्र क्रूरम्। तत्तेन

शमयति। जुह्वामुपभृतम्। यजमानदेवत्यां वै जुहूः।
 भ्रातृव्यदेवत्योपभृतम्। यजमानायैव भ्रातृव्यमुपस्तिं करोति।
 सꣳस्रावभागाः स्थेत्याह। वसवो वै रुद्रा आदित्याः
 सꣳस्रावभागाः। तेषां तद्भागधेयम्॥६६॥

तानेव तेन प्रीणाति। वैश्वदेव्यर्चा। एते हि विश्वे देवाः।
 त्रिष्टुग्भवति। इन्द्रियं वै त्रिष्टुक्। इन्द्रियमेव यजमाने
 दधाति। अग्नेर्वामपन्नगृहस्य सदसि सादयामीत्याह। इयं
 वा अग्निरपन्नगृहः। अस्या एवैने सद्ने सादयति। सुम्नाय
 सुम्निनी सुम्ने मां धत्तमित्याह॥६७॥

प्रजा वै पशवः सुम्नम्। प्रजामेव पशूनात्मन्धत्ते। धुरि धुर्यो
 पातमित्याह। जायापत्योर्गोपीथाय। अग्नेऽदध्यायोऽशीततनो
 इत्याह। यथायजुरेवैतत्। पाहि माऽद्य दिवः पाहि प्रसित्यै
 पाहि दुरिष्ट्यै पाहि दुरद्वन्यै पाहि दुश्चरितादित्याह।
 आमेवैतामा शास्ते। अविषन्नः पितुं कृणु सुषदा योनिꣳ
 स्वाहेतीध्मसंवृश्चनान्यन्वाहार्यपचनेऽभ्याधाय फलीकरणहोमं
 जुहोति। अतिरिक्तानि वा इध्मसं वृश्चनानि॥६८॥

अतिरिक्ताः फलीकरणाः। अतिरिक्तमाज्योच्छेषणम्।
 अतिरिक्त एवातिरिक्तं दधाति। अथो अतिरिक्तेनैवातिरिक्त-
 मात्वाऽव रुन्धे। वेदिर्देवेभ्यो निलायत। तां वेदेनान्वविन्दन्।
 वेदेन वेदिं विविदुः पृथिवीम्। सा पप्रथे पृथिवी पार्थिवानि।
 गर्भं बिभर्ति भुवनेष्वन्तः। ततो यज्ञो जायते विश्वदानिरिति

पुरस्ता॑त्स्थम्बय॒जुषो॑ वेदे॒न वेदि॑ꣳ सम्मा॑र्ष्यनु॒वित्यै॥६९॥

अथो॒ यद्वे॒दश्च॒ वेदि॑श्च॒ भव॑तः। मि॒थुन॒त्वाय॒ प्रजा॑त्यै।
प्र॒जाप॑ते॒र्वा ए॒तानि॑ श्मश्रू॒णि। यद्वे॒दः। पत्न्या॑ उ॒पस्थ॒
आस्य॑ति। मि॒थुनमे॒व क॑रोति। वि॒न्दते॑ प्र॒जाम्। वेदꣳ होता॑-
ऽऽह॑वनीया॑त्स्थृ॒णत्रै॑ति। य॒ज्ञमे॒व तथ्सं॑ त॒नोत्योत्तर॑स्मा॒दर्ध-
मा॒सात्। तꣳ स॒न्त॑त॒मुत्त॑रेऽर्ध॒मास॑ आल॑भते॥७०॥

तं का॒लेका॑ल॒ आग॑ते यज॒ते। ब्र॒ह्मवा॒दिनो॑ वद॒न्ति। स त्वा
अ॒ध्वर्युः॑ स्या॑त्। यो यतो॑ य॒ज्ञं प्र॑यु॒ङ्के। तदे॑नं प्रतिष्ठापय॒तीति॑।
वा॒ताद्वा अ॒ध्वर्यु॑र्य॒ज्ञं प्र॑यु॒ङ्के। दे॒वा गा॒तुवि॒दो गा॒तुं वि॒त्वा
गा॒तुमि॑तेत्या॒ह। यत॑ ए॒व य॒ज्ञं प्र॑यु॒ङ्के। तदे॑नं प्रतिष्ठापयति।
प्रति॑ तिष्ठति प्र॒जया॑ प॒शुभि॑र्यज॑मानः॥७१॥

तिष्ठतीमे लोका गमयति द्यौर्वृष्टिमेवाव रुन्धे पर्यधत्वा इत्याहु समिष्टे भागधेयन्धत्तमित्याहु वा इध्मसं वृश्नान्यनुवित्यै लभते यजमानः॥

[९]

यो वा अय॑थादे॒वतं॑ य॒ज्ञमु॑प॒चर॑ति। आ दे॒वता॑भ्यो वृ॒श्च्यते॑।
पापी॑यान्भवति। यो य॑थादे॒वतम्। न दे॒वता॑भ्य आ॒वृश्च्य॑ते।
वसी॑यान्भवति। वा॒रु॒णो वै पा॑शः। इ॒मं वि॒ष्यामि॑ वरु॒णस्य॑
पा॒शमि॑त्या॒ह। वरु॒णपा॒शादे॒वना॑ मु॒ञ्चति॑। स॒वितृ॑प्र॒सूतो॑
यथा॑दे॒वतम्॥७२॥

न दे॒वता॑भ्य आ॒वृश्च्य॑ते। वसी॑यान्भवति। धा॒तुश्च॒ योनौ॑
सुकृ॑तस्य लो॒क इत्या॑ह। अ॒ग्निर्वै धा॒ता। पु॒ण्यं क॑र्म
सुकृ॑तस्य लो॒कः। अ॒ग्निरे॒वना॑ धा॒ता। पु॒ण्ये क॑र्मणि
सुकृ॑तस्य लो॒के द॑धाति। स्यो॒नं मे॑ स॒ह प॒त्या क॑रोमीत्या॒ह।

आत्मनश्च यजमानस्य चानात्यै सन्त्वाय। समायुषा सं
प्रजयेत्याह॥७३॥

आमेवैतामा शास्ते पूर्णपात्रे। अन्ततोऽनुष्टुभा। चतुष्पद्वा
एतच्छन्दः प्रतिष्ठितं पत्नियै पूर्णपात्रे भवति। अस्मिँल्लोके
प्रति तिष्ठानीति। अस्मिन्नेव लोके प्रति तिष्ठति। अथो वाग्वा
अनुष्टुक्। वाङ्मिथुनम्। आपो रेतः प्रजननम्। एतस्माद्वै
मिथुनाद्विद्योतमानः स्तनयन्वर्षति। रेतः सिञ्चन्॥७४॥

प्रजाः प्रजनयन्। यद्वै यज्ञस्य ब्रह्मणा युज्यते। ब्रह्मणा वै तस्य
विमोकः। अद्भिः शान्तिः। विमुक्तं वा एतर्हि योऽङ्गं ब्रह्मणा।
आदायैतत्पत्नीं सहाप उपगृहीते शान्त्यै। अञ्जलौ पूर्णपात्रमा
नयति। रेत एवास्यां प्रजां दधाति। प्रजया हि मनुष्यः पूर्णः।
मुखं वि मृष्टे। अवभृथस्यैव रूपं कृत्वोत्तिष्ठति॥७५॥

सवितृप्रसूतो यथादेवतं प्रजयेत्याह सिञ्चन्मृष्ट एकं च॥ [१०]

परिवेषो वा एष वनस्पतीनाम्। यदुपवेषः। य एवं
वेद। विन्दते परिवेष्टारम्। तमुत्करे। यं देवा मनुष्येषु।
उपवेषमधारयन्। ये अस्मदपं चेतसः। तानस्मभ्यमिहा
कुरु। उपवेषोपं विद्धि नः॥७६॥

प्रजां पुष्टिमथो धनम्। द्विपदो नश्चतुष्पदः। ध्रुवाननप-
गान्कुर्विति पुरस्तात्प्रत्यश्चमुप गूहति। तस्मात्पुरस्तात्प्रत्यश्चः
शूद्रा अवस्यन्ति। स्थविमत उपगूहति। अप्रतिवादिन
एवैनान्कुरुते। धृष्टिर्वा उपवेषः। शुचर्तो वज्रो ब्रह्मणा

संशितः। योपवेषे शुक्। साऽमुमृच्छतु यं द्विष्म
इति॥७७॥

अथास्मै नाम गृह्य प्रहरति। निरमुन्नुद ओकंसः। सपत्नो
यः पृतन्यति। निर्बाध्येन हविषा। इन्द्र एणं पराशरीत्। इहि
तिस्रः परावतः। इहि पञ्च जनाः अति। इहि तिस्रोऽति
रोचनायावत्। सूर्यो असद्विवि। परमान्त्वा परावतम्॥७८॥

इन्द्रो नयतु वृत्रहा। यतो न पुनरायसि। शश्वतीभ्यः
समाभ्य इति। त्रिवृद्धा एष वज्रो ब्रह्मणा संशितः। शुचैवेन
विध्वा। एभ्यो लोकेभ्यो निर्णुद्य। वज्रेण ब्रह्मणा स्तृणुते।
हृतोऽसावधिष्मामुमित्याह स्तृत्यै। यं द्विष्यात्तं ध्यायेत्।
शुचैवेनमर्पयति॥७९॥

प्रत्युष्टं दिवः शिल्पमयंज्ञो घृतं च देवासुराः स एतमिन्द्र आपो देवीरग्निना धिष्ण्या
अथ सुचौ यो वा अयथादेवतं परिवेषो वा एकादश॥११॥

प्रत्युष्टमयंज्ञ एषा हि विश्वेषां देवानामूर्जा पृथिवीमथो रक्षसान्तां प्रजातिं द्वाभ्यां तं
कालेकाले नवसप्ततिः॥७९॥

प्रत्युष्टमर्पयति॥

हरिः ओम्॥

॥इति श्रीकृष्णयजुर्वेदीयतैत्तिरीयब्राह्मणे तृतीयाष्टके तृतीयः
प्रपाठकः समाप्तः॥

 generated on **July 6, 2024**

Downloaded from

 <http://stotrasamhita.github.io> | [StotraSamhita](#) | [Credits](#)